

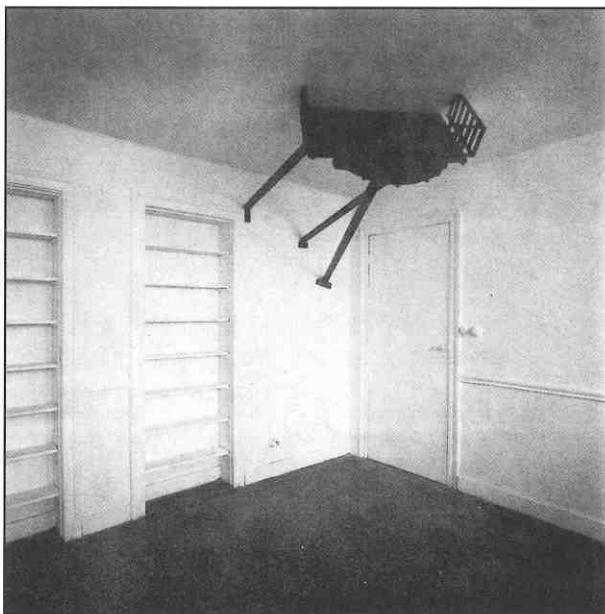
MUZEJ PROTIV MUZEJA

ŽELJKO KIPKE

Ili možda muzej vis-à-vis muzeja. Onaj dućan ili sobica preko puta s radnim stolom, stolcem i proćelavim službenikom kao jedinim inventarom. Čovjek uredno sjedi svako prijedodne i otvorenih očiju sanja nedoglede jedne institucije. O njoj se - kako Talijan tvrdi - može samo pričati, ili podrobno opisivati njezin inventar, a što je još zanimljivije - o njoj se može ugodno šutjeti u ugodnu društvu. Ime sam neobična čovjeka s vremenom zaboravio. Upamtio sam da je riječ o umjetniku usredotočenu na usmenu predaju, koji strpljivo sjedi u malom uredu i prima stranke opisujući posjetiteljima svoj privatni muzej smješten u njegovoj glavi. Nepregledna biblioteka ili registri njegova poduzetništva - sve je spremjeno u nekoliko prostornih centimetara koštane posude. Lubanja kao dragocjeno spremište različitih ideja i naputaka. Sjećam se Kožarićeve ("gorgonaš" Ivan Kožarić) izjave o potrebi odlijevanja unutrašnjosti važnijih šupljina u gradu Zagrebu, među ostalim i unutrašnjosti glava važnijih javnih djelatnika. Nije li kipar tako (riječ je o sedamdesetim godinama) glasno razmišljao o lancu privatnih muzeja, jer kratak ljudski vijek, bio pojedinac toga svjestan ili ne, konzervira i čuva dokone slike svoje egzistencije. To ne znači da su one vrijedne

prezira. Konzervatorski impuls duboko je usađen u čipove sive materije. Priča o službeniku usmene predaje koji uređuje svaki dan osim subote i nedjelje, od devet ujutro do sedamnaest ili osamnaest sati poslijepodne, samo je drastičan primjer usmene muzejske prakse. I nije jedini.

Belgijski arhivar i čuvar Muzeja moderne umjetnosti - oblast orlova zbunjivao je svoje biografe mnoštvom imaginarnih objekata i slika koje je unosio u tako reći nepostojeće registre "nepostojećeg" muzeja moderne umjetnosti. Muzej kontra opipljivih grobnica umjetničkih predmeta. Ideja antimuzeja sa svim pravilnostima tipičnoga muzeološkog poslovanja. S Duchampovim smislom za zagonetke, rebuse i ironiju, potpomognut orlovom perspektivom svoga sunarodnjaka Magrittea, Marcel Broodthaers je s posebnim užitkom tkao zdanje bez ijedne žive prostorije ili živa kustosa. Njegove brojke i poslovne knjige - doduše raskošnije nego što je inventar u uredu Talijana kome sam zaboravio ime - ipak nisu nimalo opipljivije. Sjećam se izložbe vakumiranih ploča u njujorško ljeto 1989. u Mary Boone Gallery i njezine

Huan Muñoz u Sobama prijatelja, 1986.

Rob Scholte u Sobama prijatelja, 1986.

lebdeće perspektive, o čemu je posebno govorila ploča s nazivom "Ulica Renéa Magrittea". Da, siguran sam da se Belgijančev muzej nalazi u dotičnoj ulici, i svakako ga treba potražiti i posjetiti. Međutim, za to je dovoljno imati karticu sa čitko ispisanim uredovnim vremenom i, dakako, uzak sobičak vis-à-vis monumentalna muzejskog zdanja mramorna pročelja. U njemu sjedi onizak, pročelav mediteranski tip. Sve je stvar konvencija i dogovora. S jedne strane grobnica, maksimalna očuvanost objekata i čuvanost prostorija, balzamirana tijela i debelo lakirane površine platna iz zaboravljenih vremena, živi čuvari i kustosi, a s druge strane unutrašnjost jedne lubanje koja, doduše, priziva i simbolizira smrt i kavez, ali i dopušta čak i širom otvara vrata oblasti orlova, idejama, pričama i legendama. Komorna je soba prirod-nija, njezin je impuls prirodniiji i antimuzeološki otkako konzervirane legende ili priče traje više nego jedan ljudski vijek. Usmena je predaja moćno oružje koje istrajava u glavama narednih naraštaja. Međutim, uvijek nekako drukčije i usklađeno s novim kodovima. Drugim riječima, legenda je neobveznija i trajnija od balzamirana tijela ili objekta.

U Memlingovu muzeju u Bruggeu ima jedan diptih za muzejske rad-nike manje važnog umjetnika (vjerojatno sam po istoj inerciji zaboravio njegovo ime), u pozadini kojega je naslikan zanimljiv prizor. Na jednom krilu nalazi se lubanja i na njoj labirint (sic!), a na drugom je krilu apstrahirani kozmos. Rubovi su upotrijebljeni za umijeće rebusa i znakovnih zagonetki. Splet je doista razgovijetan: lubanja - labirint - rebus - kozmos! Neobičan artifičijelni svijet doživio je specijalan tret-man 1986. godine na Venecijanskom bijenalu u kontekstu tzv. Wunderkammera. Adalgisa Lugli, komesar izložbe, vješto je trasirala prve pokušaje muzejskog razmišljanja i povezala ih s privatnim staništima umjetnika, s postavama pojedinih izložaba, posebno nadrealističkih, iscrtavajući tako teritorij konzervatora i pripadnog mu impulsa koji vri u glavama onih čija je sudbina na bilo koji način vezana uz pojam "arhivara". Tada je nesvjesno dodirнула bolnu točku muzeološkog poriva čiju je tajnu znao Paracelsus, poznavatelj sudbine sedam pla-neta. (Njegov je patos, ne zaboravimo, pokriven amblemom lubanje!) Zagonetan istraživač pustolovna duha bavio se konstrukcijama pro-stora pod specijalnim kutovima u kojima se "glava gubi za samo trideset i tri sekunde", zbog čega su vrlo vjerojatne brojne neobične priče o predmetima i ljudima koji borave i služe takvim zdanjima. (Aspekte sličnog prostornoga ludila moguće je doživjeti u zabavnim parkovima, u tunelima strave i užasa ili toboganima smrti, dakle na razini svakodnevne razbibrige. Za vježbu, možda bi bilo zanimljivo razmotriti relaciju između Disneylanda i Dalijeve muzeja u Figuerasu.)

Pisac ovih redaka našao se svojedobno (1987.) u bečkoj rekonstrukciji kosog tornja iz Bomarza, gdje je zaista, na vlastitoj koži, zajedno s ostalim posjetiteljima, doživio jezu pomaknute ravnoteže. Činjenica je važna, jer se utamničeni predmeti i slike ispovijedaju s obzirom na

okolnosti smještaja. Usprkos tome što prkose inercijom i hladnoćom, što u tišini podnose sve ljudske uvrede i sentimentalnosti, njihove priče i legende, koje se viju oko njih, ispredene su ponajviše iz živa tkiva soba u kojima su zatočeni ili čekaju premještaj. Hrvatski antimu-zealac Vladimir Dodig Trokut, autodidakt, vrlo je rano shvatio, već na početku sakupljačkog poriva, da muzej zapravo pokriva naš planet u Borgesovu omjeru, 1 : 1. Njegov je muzej veličine Zemljine kugle. Pripadni mu predmeti i stvari raspršeni su po napuštenim podrumima, tavanima, ruševnim kućama, čak atomskim skloništima, gdje čekaju na eventualni premještaj u kodeks umjetnosti, ili bivaju zauvijek ostav-ljeni na milost i nemilost zuba vremena. Trokut se brine o njima kao što bi se vječnost brinula o njima. Jednom sam prilikom ustvrdio da ih vlasnik antimuzeja "šeta iz dimenzije ravnodušnog postojanja, što će reći raspadanja, u razinu umjetnosti i obratno", što je svakako vrlo važna odrednica antimuzeološkog ponašanja. (Čak i velebni mramo-rom optočeni muzeji dopuštaju, ali s krajnjim oprezom, sličnu upo-trebu zaštićenih rekvizita. Primjer su Dimitrijevićevi posthistorijski trip-tisi.)

Vraćam se u Gent u kojemu je iste 1986. godine u znaku wunderkam-mera Jan Hoet organizirao manifestaciju pod nazivom "Sobe prijatelja" (Chambres d'Amis), raritetno muzeološko događanje. Umjetnici su ugošćeni u kućama žitelja Genta: Sol Lewitt, Kosuth, Scholte, Muñoz, Nicola de Maria i drugi. Privatni stanovi kao sobe budućeg muzeja: umjetnici su, svaki u svome novom stanu, oblikovali svoju wunder-kammeru. Tradicija domaćina dio je predaje srednjovjekovnoga Genta u kojemu je bio običaj da u čast tajanstvene zaštitnice grada mještani prihvaćaju psihičke bolesnike. Opet smo na tragu labirinta lubanje i rebusa.

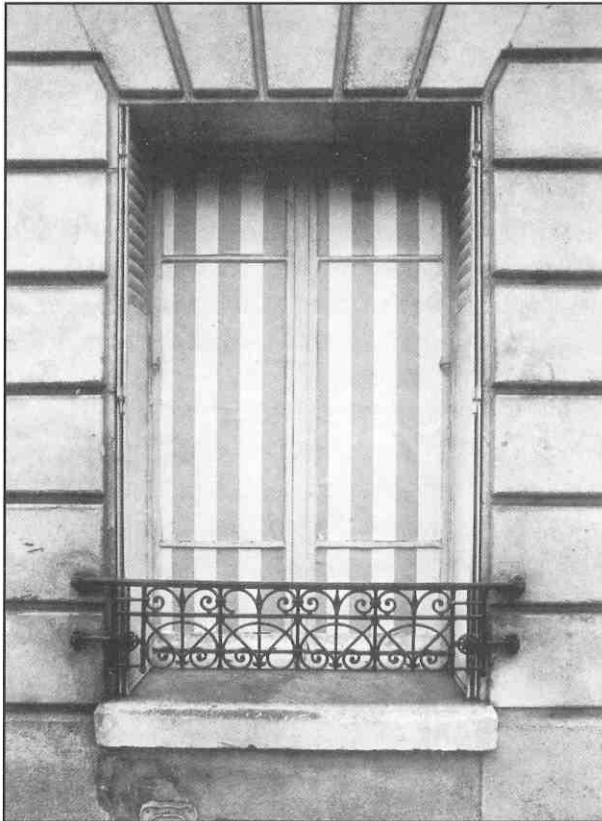
Ni izdaleka nisu obuhvaćeni svi aspekti muzeja čije su granice nesa-gledive, a moguće ih je - poput Duchampova muzeja-kutije - smjestiti u čipove sive materije, u spremište lubanje. Za teoriju kaosa uobiča-jene su takve prostorne nelogičnosti. Ona ih nastoji svladati beskonač-nom permutacijom brojeva. Matematičkim labirintom.

Ida Biard osnivač je Galerije stanara, promjenljiva galerijskog prostora koji je ujedno u funkciji njezina stana. Ona je na licu mjesta - stanove je mijenjala - počevši s Parizom 1972. godine u Rue de l'Avre prikup-ljala i izlagala "efemerije" umjetničkog predznaka. Čak je umjesto umjetnika oblikovala precizno utanačene projekte na mjestima gdje se zatjecala. U poštama, na primjer. Putujući muzej? Možda. Moguće je da se na jednom putovanju poklopio s onim komornim uredom preko puta mramornog zdanja u kojemu je onizak, pročelav medite-ranski tip, susretljivošću svoga jezika, uvodio posjetitelja u raskošne prostore njegova muzeja. Posjetitelji bi nepomično sjedili s druge

Antimuzej V. D. Trokuta

strane uredskog stola. Na njegovoj uglačanoj površini počivale su ruke neobična arhivara. Govorio bi o Francuskom prozoru u sklopu Galerije stanara, u kojemu su se događale neobične stvari, spominjao bi vezu između Duchampove nevjeste, crnog prozora i jednoga drugog prozora, na drugom mjestu, širom otvorenih kapaka koji su otkrivali perspektivu orlova. Pričao bi o Broodthaersovu filmu koji iluzijom slika iz oblasti orlova tjera iluziju zamišljena muzeja moderne umjetnosti, dosjetkama je obogaćivao legendu o Bomarzu, prisjećao se zanimljivih zdanja u Ulici Renéa Magrittea, priča koje je kupovao prilikom susreta s hrvatskim antimuzealcem, lubanje i labirinta koje je vidio u jednoj zemlji daleko na ... itd.

French Window, Daniel Buren, 1973.

Summary

Željko Kipke: "Museum Against Museums"

Perhaps a museum vis-a-vis a museum. That shop or room across with a table, a chair, a balding clerk as the only inventory. This person in an orderly manner sits through the morning hours dreaming open-eyed the infiniteness of an institution. According to an Italian - one can only speak about it, describe into details its inventory, or what would be most interesting one could stick to a comfort silence in cozy company. I have with time forgotten the unusual persons name. I do remember it was about an artist set to verbal tradition, who patiently sits in a small office receiving duly and describing to the visitors his very own private museum that he bears in his mind. The immense library or register books of his contracting company - all is shut away in only few metric centimeters of the osseous vessel. The skull as a precious depository of all sorts of ideas and instructions. I remember a statement by a "Gorgon" Ivan Kožarić, on the necessity of casting the insides of all significant public cavities in Zagreb, among others also the insides of all significant public heads. Did not the sculptor (we are dealing here with the seventies) think aloud about a network of private museums because the short human area, regardless of the awareness, preserves and keeps idle pictures of its own existence. This doesn't mean that they are worthy of contempt. The impulse for preservation is deeply implanted in the chips of the gray cells. The story about a clerk of verbal tradition that performs his duties daily, except on Saturdays and Sundays, from nine in the morning to five or six in the afternoon is only a drastic example of a verbal museum practice. And it is not the only one.